

CURRENT TRANSFORMATIONS OF EDUCATION - COOPERATIVE LEARNING STRATEGIES

[SUCASNE PREMENY SKOLSTVA - KOOPERATIVNE VYUCBOVE STRATEGIE]

Zdenka Zastkova

doi: 10.18355/PG.2019.8.2.9

Abstract

The aim of this paper is to justify the importance of implementing cooperative educational strategies into the educational process based on the theoretical reflection of education in the process of society transformation. In the paper we briefly analyze education and training from the perspective of educational discourses, we define and analyze cooperative learning as a possible strategy for the development of not only the cognitive but also the non-cognitive aspect of the pupil's personality.

Key words

theory of education and training, cooperative learning, principles of cooperative learning

Anotácia

Cieľom príspevku je na základe teoretickej reflexie školstva v procese transformácie spoločnosti zdôvodniť význam implementovania kooperatívnych edukačných stratégií do edukačného procesu. V príspevku stručne analyzujeme výchovu a vzdelávanie z pohľadu pedagogických diskurzov, definujeme a analyzujeme kooperatívne učenie ako možnú stratégiu rozvoja nielen kognitívnej, ale aj nonkognitívnej stránky osobnosti žiaka.

Kľúčové slová

teórie výchovy a vzdelávania, kooperatívne učenie, princípy kooperatívneho učenia

Úvod

Vplyv globalizácie, postmoderny a neoliberalizmu významným spôsobom determinuje spoločenské prostredie a ovplyvňuje aj úvahy o tom, akú podobu by vzdelávanie malo mať a akú rolu by malo plniť. Je všeobecne známe, že výchova a vzdelávanie vždy reflektovali podmienky, potreby a očakávania spoločnosti. S vývojom a transformáciou spoločnosti sa v rôznych historických etapách kreovali aj diferencované predstavy o výchove a vzdelávaní, ktoré vytvárajú vlastný prístup k pomenovaniu a hodnoteniu edukačnej reality. Tieto prístupy často bývajú označené ako

teórie, či koncepcie výchovy a vzdelávania. O. Kaščák a B. Pupala¹ uvádzajú nasledovné prístupy ku výchove a vzdelávaniu, ktoré sa v posledných desaťročiach v pedagogickej teórii a praxi významne presadili:

- Humanistický prístup – pozornosť orientuje na individualitu, na jej rozvoj a sebarozvoj v podmienkach podnetného prostredia, pričom v procese učenia dominuje zážitkovosť a osobná skúsenosť žiakov.
- Funkcionálny prístup – operuje s pojmom socializácia, zdôrazňuje, že človek sa stáva človekom osvojovaním si sociálnych noriem správania, adaptáciou na spoločenské prostredie. Dôraz sa kladie na sprostredkovanie žiadúcich noriem, disciplínu, predkladanie sociálnych vzorov správania, v dôsledku čoho sa má vytvoriť autonómia človeka.
- Interakčný prístup – snaží sa pomenovať a opísať procesy, v ktorých sa formuje humánnosť človeka a dochádza k rozvoju vyšších psychických funkcií. Na základe interakcie vnútorných determinantov rozvoja s vonkajšími podnetmi sa podľa tohto prístupu realizuje rozvoj a vývin človeka.
- Rekonštrukcionistický prístup – chápe školu ako spoločenskú inštitúciu viazanú na štruktúru spoločnosti, pričom výchovu prepája s deklarovými sociálnymi a ekonomickými ohrozeniami a perspektívami. Vychádza z ideológií feminizmu, ekologizmu, či multikulturalizmu.
- Konsenzuálny prístup – v centre pozornosti dominuje koncept vzdelania, pretože ono formuje človeka vo svojej komplexnosti a ľudskosti. Vzdelanie je považované za fundament zabezpečenia kultúrnej stability hodnôt a medzigeneračnej kontinuity.
- Neoliberálny prístup – sa usiluje o formovanie aktívnej individuality (autonómneho subjektu v sieti ekonomických vzťahov stojacich na princípe konkurencie, súťaženia) pre pracovný trh. Podľa tohto diskurzu si žiaci majú namiesto vedomostí osvojiť kompetencie uplatniteľné najmä na trhu práce, ktoré budú funkčné pre budúcnosť. Ide napríklad o kompetencie flexibility, podnikavosti, pripravenosti na učenie, tvorivosti a pragmatikosti. Základným predpokladom vzdelávania je individualita, autonómia a slobodná vôľa človeka, ktorý je sám za seba zodpovedný.

V súčasnosti badať nejednoznačnosť názorov pedagogických odborníkov na to, aký diskurz by mala pedagogická realita zastávať, teda aké pedagogické myslenie by bolo najefektívnejšie. Na jednej strane sa zdôrazňujú preferencie výchovy (typické pre stále aktuálny humanistický diskurz), inde dominuje trend vzdelania alebo osvojovanie si akademickej spôsobilosti (najmä konsenzuálny a neoliberálny prístup), alebo sa zdôrazňuje pragmatikosť vzdelania pre potreby spoločnosti, ktorej ústredným pojmom je socializácia (predovšetkým funkcionálny prístup). Aký charakter má teda výchova a vzdelávanie mať, aby zodpovedali súčasným trendom? Ak uvažujeme

¹ KAŠČÁK, O., PUPALA, B. 2009. *Výchova a vzdelávanie v základných diskurzoch*. Prešov : Rokus. s. 18 – 29.

v intenciách dynamiky edukačného procesu, pri hľadaní odpovede si pomôžeme názorom E. Petláka², ktorý z hľadiska budúceho vzdelávania apeluje na potrebu školy zohľadňovať rozvoj v týchto oblastiach:

- humanizácia – zabezpečiť všestranný rozvoj osobnosti prostredníctvom metód, ktoré budú voči jedincovi humánne a pripraví ho na začlenenie do spoločnosti podľa jeho možností a schopností,
- integrácia – predovšetkým sa týka obsahu vzdelávania,
- globalizácia – pripravenosť človeka nielen pre tú - ktorú krajinu alebo oblasť, ale človeka flexibilného, výkonného, tvorivého uplatniteľného v ktorejkoľvek krajine,
- spolupráca a kooperácia – potreba prípravy žiakov na spoluprácu a kooperáciu,
- mobilita – príprava žiakov na život v meniacom sa svete, adaptácia a flexibilita na meniace sa požiadavky, rekvalifikácia potrebná pre udržanie sa na trhu práce a pod.,
- sústavnosť vzdelávania – príprava na budúce samovzdelávanie, učenie metódam samoučenia...

Podobne sa snažila vymedziť požiadavky na to, aká by mala výchova a vzdelávanie pre potreby 21. storočia byť aj Medzinárodná komisia UNESCO³, ktorá sformulovala 4 piliere výchovy a vzdelávania:

1. Učiť sa poznávať – ovládať nástroje, prostredníctvom ktorých možno bádať, skúmať, chápať nové a po celý život sa rozvíjať, pretože za skutočný poznatok sa považuje ten, ku ktorému človek dospeje sám.
2. Učiť sa konať - vyrovnávať sa s rôznymi sociálnymi a pracovnými situáciami, pracovať v tímoch, byť aktívnym riešiteľom životných situácií schopným slobodného rozhodovania a nie manipulovaným pasívnym objektom.
3. Učiť sa žiť spoločne – vážiť si iných, tolerovať a rešpektovať odlišnosť druhých, kooperovať s nimi, nechcieť ich ovládať a súperiť s nimi, ale konať voči nim zodpovedne a mravne.
4. Učiť sa byť - existovať ako autentická osobnosť, ktorá vie čo chce, riadi si vlastný život, nachádza v ňom zmysel, vlastné šťastie a identitu.

Na podnet transformácie školstva na základe Národného projektu Milénium a Zákomom č. 245/2008 Z. z o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov bolo vypracovaných niekoľko

² PETLÁK, E. 2012. *Inovácie v edukačnom procese. Dubnica nad Váhom : Dubnický technologický inštitút. s. 15 – 17.*

³ In SUCHOŽOVÁ, E. 2014. *Rozvíjanie a hodnotenie kľúčových kompetencií v edukačnom procese. MPC. s. 14.*

odporučením, ktorými kompetenciami by mal moderný človek disponovať. Z vyššie uvedeného okrem iných vyplýva aj potreba prípravy jedinca zameraného na spoluprácu, kooperáciu. Práve schopnosť kooperovať sa nám javí ako aktuálna výzva a potreba. S. Kose⁴ uvádza, že spolupracujúci ľudia sú opísaní ako empatickí, tolerantní, súcitní, nápomocní, spravodliví jednotlivci, ktorí radi využívajú pomoc ostatných a pokúšajú sa spolupracovať s ostatnými čo najviac.

David a Roger Johnsonovci⁵ uvádzajú 4 najdôležitejšie výzvy 21. storočia, v ktorých práve spolupráca zohráva ústrednú úlohu:

1. rýchlo rastúca globálna závislosť, ktorá sa prejaví v miestnej rozmanitosti a povedie k častejším a intenzívnejším konfliktom,
2. zvyšujúci sa počet demokracií na celom svete,
3. potreba tvorivých podnikateľov,
4. rastúci význam medziľudských vzťahov, ktoré ovplyvňujú rozvoj osobnej identity.

Následne uvádzajú, že kooperatívne učenie je jedným z nástrojov vzdelávania, ako týmto výzvam čeliť, pretože umožňuje rozvoj takých kompetencií, ktoré sú potrebné pre riadenie spolupráce na globálnej úrovni v takej miere, ako aj na individuálnej a spoločenskej úrovni.

Kooperatívne učenie podľa Slavina⁶ možno charakterizovať ako učenie, ktoré nastáva počas uplatňovania takých metód, v rámci ktorých deti pacujú v malých skupinách, aby si navzájom pomáhali učiť sa. Podľa D. W. Johnsona a R. T. Johnsona⁷ ide o riadené využitie malých skupín tak, aby žiaci pracovali spoločne pri maximalizácii ich vlastného učenia a učenia sa navzájom. V rámci kooperatívnych situácií sa jednotlivci snažia dosiahnuť výsledky, ktoré prinášajú výhody im samotným, ale aj ostatným členom skupiny. T. Jablonský⁸ uvádza, že kooperatívna forma učenia je vhodná pre triedy, ktoré pozostávajú zo žiakov s rôznymi úrovňami kognitívnych spôsobilostí, pretože všetci členovia tímu sú potrební na splnenie úlohy a každý má príležitosť zapojiť sa. Práve v dnešnej dobe, keď do škôl prichádzajú žiaci z rôznych etnických, kultúrnych a sociálno – ekonomických prostredí, sa nám javí kooperatívne učenie nanajvýš vhodné, pretože umožňuje rešpektovať a využívať skúsenosti detí z rôznych prostredí a stavať na nich v prospech rozvoja všetkých zainteresovaných.

⁴ KOSE, S. 2003. *Psychobiological Model of Temperament and Character : TCI*. In *Yeni Syposium*, vol. 41, s. 92.

⁵ JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. 2014. *Cooperative Learning in 21st Century*. In *Anales de Psicologia*, vol. 30, s. 841.

⁶ SLAVIN, R. E. 2008. *Cooperative Learning, Succes for All, and Evidence – based Reform in education*. In *Éducation et didactique*, vol. 2, s. 152.

⁷ JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. 2010. *The Impact of Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning Environments on Academic Achievement*. s. 2.

⁸ JABLONSKÝ, T. 2006. *Moderné trendy vo výučbe – Kooperatívny spôsob výučby 2*. Ružomberok : Edičné stredisko pedagogickej fakulty v Ružomberku. s. 30.

Takisto je táto stratégia vyučovania vhodná pre školy, ktoré v 21. storočí predstavujú prostredie podľa H. Kasíkovej⁹:

- interaktívne – s väzbami vo vnútri systému i smerom von (k rodičovskej a širšej verejnosti),
- inkluzívne – na úrovni bezbariérového prístupu do škôl i v rámci kurikula, dôraz na rovnosť príležitostí a právo každého vzdelávať sa v podmienkach bežných škôl,
- interdisciplinárne – zdôrazňuje vzťahy medzi jednotlivými oblasťami poznania,
- internacionálne – vyzývajúce k širokému kontextu uvažovania o všeľudských hodnotách,
- interpersonálne – budujúce poznanie na sociálnych vzťahoch, ktoré napomáhajú spoločnosti.

Z uvedeného vyplýva, že kooperatívne učenie ako možná stratégia výchovy a vzdelávania reaguje na potreby a výzvy zameranosti školstva 21. storočia, v zmysle učiť sa poznávať, učiť sa konať, učiť sa žiť spoločne a učiť sa byť. Ide o takú stratégiu vzdelávania, ktorá umožňuje zámerne využívať usporiadanie sociálnych vzťahov v triede, ktoré môžu ovplyvniť nielen samotný proces učenia, ale aj jeho výsledky. Vychádza z predpokladu, že sociálne vzťahy, najmä miera interakcie medzi učiteľom a žiakmi a predovšetkým žiakmi navzájom, sú podstatným prvkom v socializácii jednotlivca a v jeho kognitívnom, sociálnom a mravnom vývine. D. W. Johnson a R. T. Johnson¹⁰ poukazujú vo vyučovaní na tri spôsoby usporiadania sociálnych vzťahov: kompetitívne (súťaživé), kooperatívne a individualistické. Tieto tri väzby sa líšia spôsobom participácie, profitu a úspechu pri dosahovaní cieľa. H. Kasíková¹¹ hovorí pri spolupráci o tzv. pozitívnej vzájomnej závislosti ľudí. Znamená to, že pri dosahovaní cieľa sú ľudia na sebe vzájomne závislí, úspech jednotlivca je determinovaný úspechom druhých a naopak, skupina má prospech z činnosti jednotlivca, teda profitujú všetci zúčastnení. V porovnaní s kooperatívnym správaním pri kompetitívnom ide o úsilie jednotlivca dosiahnuť cieľ na úkor iných. D. W. Johnson a R. T. Johnson¹² uvádzajú, že kooperatívne učenie ponúka priestor pre produktívne využitie kompetitívneho a individualistického učenia, pretože je práve taká forma

⁹ KASÍKOVÁ, H. 2016. *Kooperatívni učení, kooperatívni škola. Portál : Praha. s. 33.*

¹⁰ JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. 2010. *The Impact of Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning Environments on Academic Achievement. s. 2.*

¹¹ KASÍKOVÁ, H. 2009. *Učíme se spolupráci. Kladno : AISIS. s. 11.*

¹² JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. 2014. *Cooperative Learning in 21st Century. In Anales de Psicologia, vol. 30, s. 841.*

vyučovania, ktorá umožňuje všetkým žiakom spolupracovať s ostatnými, súťažiť pre zábavu a radosť a učiť ich učiť sa pre seba samotných.

Podľa zamerania činnosti uvádza M. Zelina¹³ nasledovné zloženie učiacich sa skupín v kooperatívnom učení:

- žiacky tím – učiteľ prezentuje učivo, iniciuje problém a skupina žiakov (4 – 5) sa spolu učí, riešia problém,
- hráčsky tím – podobne ako v žiackom tíme, pričom skupiny sa medzi sebou hrajú, súťažia,
- vyučovací tím – každý člen skupiny dostane inštrukciu, ktoré učivo má naučiť ostatných členov skupiny, prípadne sa žiaci učia učivo z informačných zdrojov, a následne učivo prebrať spolu a preskúšať sa,
- spoločne učiaci sa tím – žiaci riešia problém, pričom majú diferencované role, napr. jeden vymýšľa, druhý je precízny, ďalší oponuje, iný hodnotí dianie v tíme a podobne,
- vyšetrovací tím – skupina komplexne vyšetruje problém podľa nejakej heuristickej schémy, potom pred ostatnými skupinami podáva správu o postupe a realizácii riešenia problému.

Je zrejmé, že kooperatívne učenie umožňuje zámerne vytvárať konštruktívne didaktické situácie, ktoré následne prinášajú mnohé efekty. Z hľadiska usporiadania vzájomných sociálnych vzťahov a následným rozvojom osobnosti ich analyzovala H. Kasíková¹⁴:

- Deti sa v interakcii s vrstovníkmi učia napodobňovaním a interiorizáciou postojom, hodnotám, zručnostiam a vedomostiam, ktoré nemôžu získať od dospelých.
- Interakcia s vrstovníkmi poskytuje modely prosociálneho správania a jeho podporu, hlavne schopnosť podeliť sa, darovať, pomôcť, starať sa, zdieľať.
- Vrstovníci poskytujú modely, ako sa učiť kontrole bezprostredných impulzov a potrieb, učia sa čakať.
- Učí sa pozerat' sa na problém s perspektívy iných, nielen zo svojho uhla pohľadu.
- Vrstovnícke vzťahy majú silný vplyv na vývoj hodnôt a sociálnej senzitivity nutnej pre autonómiu osobnosti. Žiaci sa učia zosúladiť očakávania iných s vlastnými rozhodnutiami.
- Deti si uvedomujú podobnosti a odlišnosti medzi sebou a ostatnými, konfrontujú sa so sociálnymi rolami a tým si formujú vlastnú identitu prostredníctvom integrácie hodnôt a postojov.

¹³ ZELINA, M. 2010. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Bratislava : SPN. s. 182.

¹⁴ KASÍKOVÁ, H. 2016. *Kooperatívni učení, kooperatívni škola*. Portál : Praha. s. 36.

- Priaznivá priateľská atmosféra pomáha k udržaniu psychického zdravia členov skupiny.
- Spolupráca vo vzájomných vzťahoch prispieva k motivácii k činnosti, čo sa prejavuje vyšším výkonom žiakov.

Ďalšie výhody uvádzajú napríklad T. Jablonský¹⁵, E. Petlák¹⁶ a H. Kasíková¹⁷ nasledovne: rozvíja sociálne kontakty žiakov, pôsobí na intelektuálny rozvoj, prispieva k vytváraniu návykov na spoločnú prácu, získané vedomosti sú trvácnejšie, pretože žiaci sa k nim dopracovali vlastnou aktivitou, učí sa demokratickému rozhodovaniu, rozvíja samostatnosť, tvorivosť, podporuje sebadôveru žiaka, klesá počet izolovaných a neoblúbených žiakov, vyjadrovanie je prirodzenejšie, žiaci preberajú zodpovednosť za učenie vrátane chýb, sú viac motivovaný pre činnosť, žiaci sa učia organizovať prácu, kooperatívne činnosti privádzajú žiakov k utváraniu vzájomných vzťahov, v ktorých sa budú neskôršie v skutočnej práci a v živote nachádzať... Za problematické stránky kooperatívneho učenia podľa spomínaných autorov môžeme považovať: niektorí žiaci zostávajú pasívni, nezdravé súperenie a ťažiadostivosť niektorých skupín, problém organizovania si práce v skupine, prevaha aktivity najlepších žiakov, problém objektívneho hodnotenia podielu žiakov na práci v skupine, hlučnosť skupín, v procese učenia môžu vznikáť chyby, ktoré sa ihneď nekorigujú, problém hodnotenia učebnej činnosti, náročnejšia príprava učiteľa, slabá práca a neúspechy jednotlivcov sa maskujú a zahŕňujú do anonymity. Ak sú však rešpektované základné princípy kooperatívneho učenia, problémové stránky sa dajú eliminovať, čo však súvisí s dostatkom pedagogického taktu a skúsenosťami učiteľa s touto organizačnou formou vyučovania. Učiteľ tu pôsobí ako facilitátor, ktorý prácu žiakom navodí, uľahčuje ju, inštruuje.

Aby bolo kooperatívne učenie efektívnejšie ako individualistické, kompetitívne a tradičné, aby došlo k žiaducemu pokroku v učení sa žiakov, musí byť dodržaných 5 základných princípov¹⁸:

1. jasne vnímaná pozitívna vzájomná závislosť – splnenie úlohy možno dosiahnuť len spoločným úsilím, preto žiaci koordinujú svoje úsilie s úsilím ostatných,

¹⁵ JABLONSKÝ, T. 2006. *Kooperatívne učenie vo výchove*. Trnava : MTM Levoča. s. 45.

¹⁶ PETLÁK, E. 2012. *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnica nad Váhom : Dubnický technologický inštitút. s. 135.

¹⁷ KASÍKOVÁ, H. 2016. *Kooperatívni učení, kooperatívni škola*. Portál : Praha. s. 19.

¹⁸ JOHNSON, D. W., JOHNSON, R. T. 2009. *An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning*. In *Educational Researcher*, vol. 38, s. 366 – 370.

2. interakcia tvárou v tvár – podporuje komunikáciu, kooperáciu a sociálne vzťahy,
3. jasne vnímaná individuálna zodpovednosť - úsilie žiaka má význam a zmysel pre celú skupinu, kooperatívna práca spätne „posilňuje“ žiaka,
4. sociálne zručnosti – v rámci procesu naučiť deti spolupracovať sa žiaci učia vzájomnej dôvere, akceptovaniu, komunikácii, konštruktívnemu riešeniu konfliktov atď.,
5. reflexia skupinovej činnosti - efektívnosť spoločnej činnosti je závislá od toho, ako skupina reflektuje svoju prácu a stanovuje si ďalší postup.

Pre porovnanie uvádzame aj členenie podľa Y. Bertranda¹⁹, ktorý považuje za základné princípy kooperatívneho učenia nasledovné:

1. Partnerstvo – žiaci si rýchlejšie a kvalitnejšie osvojujú obsah učiva, ak spoločne pracujú na jednom projekte. Súťaživosť je nahradená partnerstvom.
2. Pružnosť – kooperatívne učenie sa prispôsobuje potrebám skupín žiakov, kultúre regiónov, okolnostiam vyučovania uplatnením rôznorodých spôsobov realizácie.
3. Vzájomná pomoc – všetci si vzájomne pomáhajú a spolupráca je prínosom pre každého žiaka.
4. Kognitívna zložitosť – žiak sa dostáva do rôznych kognitívnych, psychologických a sociálnych situácií, kde vystupuje mnoho premenných, učí sa reagovať.
5. Rozmanitosť sociálnych situácií – vyučovanie vedie k osvojeniu si hodnotných vzorcov sociálneho správania a k eliminácii negatívnych (napr. súťaživosť, rasizmus).
6. Zlepšenie sebahodnotenia – úspešná práca skupiny učí vnímať pozitívne i samotných jedincov, nadobúdajú pocit dôvery, v prípade potreby dokážu požiadať o pomoc, čo je pre žiakov motivujúce.

Uvedené princípy argumentujú mnohé efekty implementácie kooperatívneho učenia do edukačného procesu. Prejavujú sa v kognitívnej, afektívnej i sociálnej oblasti. Zmysel kooperatívneho učenia výstižne pomenovala H. Kasíková²⁰ ako mnohostranný rozvoj jedinca v učiacom sa spoločenstve. Otázka implementácie kooperatívneho učenia ako novej stratégie výchovy a vzdelávania je v súčasnej pedagogickej teórii mnoho diskutovaný proces (najmä v súvislosti s inkluzívnym vzdelávaním, inovatívnymi vyučovacími postupmi, prevenciou sociálno – patologických

¹⁹ BERTRAND, Y. 1998. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha : Potrál. s. 141 – 151.

²⁰ KASÍKOVÁ, H. 2007. *Kooperativní učení a vyučování – Teoretické a praktické problémy*. Praha : Karolinum. s. 87.

javov atď.), avšak v praxi málo uplatňovaný. Teoretické východiská tejto koncepcie do našich podmienok prenikajú hlavne zo zahraničných krajín (USA, Kanady), kde je tejto oblasti venovaná značná pozornosť nielen na úrovni teoretickej rozpracovanosti problematiky, ale i na úrovni rôznych empirických výskumov a implementácie konkrétnych metodík. Na území Českej a Slovenskej republiky táto problematika hľadá svoje zázemie najmä v prácach Hany Kasíkovej, Dagmar Sitnej a Tomáša Jablonského, ktorí nezostávajú len pri teoretickom rozpracovaní uvedenej problematiky, ale snažia sa o jej implementáciu do prostredia škôl v podobe dostupných metodík, obsahujúcich námety pre hry a činnosti vedúce k väčšej spolupráci. Jedná sa napríklad o publikáciu H. Kasíkovej – Kooperatívni učení, kooperatívni škola (Portál, 2016), D. Sitnej – Metody aktivního vyučování, spolupráce žáků ve skupinách (Portál, 2013), T. Jablonského - Moderné trendy vo výučbe – Kooperatívny spôsob výučby (PF KU v Ružomberku, 2006). Sme toho názoru, že či už škola bude pripravovať žiakov pre dosahovanie dobrých výsledkov akademickej vzdelanosti, alebo sa bude orientovať na rozvíjanie pozitívnych medziľudských vzťahov, kooperatívne učenie môže nájsť svoje zastúpenie v edukačnom procese ako vhodná organizačná forma výchovy a vzdelávania integrujúca preferencie rôznych diskurzov. Práve táto koncepcia otvára priestor pre zvýšenie efektívnosti edukačného procesu tým, žiaci sa učia informácie a zároveň sa adaptujú na podmienky prostredia, čiže formujú sa v zmysle sebaúcty, sebaaktualizácie a seba výchovy, čo determinuje následnú úspešnosť žiakov z aspektu budúcnosti.

Bibliographic references

- BERTRAND, Y. 1998. Soudobe teorie vzdelavani. Praha: Potral. ISBN 978-80-7178-216-2.
- JABLONSKY, T. 2006. Moderne trendy vo vyucebe – Kooperativny sposob vyucby 2. Ruzomberok: Edicne stredisko pedagogickej fakulty v Ruzomberku. ISBN 80-8084-074-1.
- JABLONSKY, T. 2006. Kooperativne ucenie vo vychove. Trnava: MTM Levoca. ISBN 80-89187-13-7.
- JOHNSON, D. W. – JOHNSON, R. T. 2014. Cooperative Learning in 21st Century. In *Anales de Psicologia*, vol. 30, pp. 841 – 851.
- JOHNSON, D. W. – JOHNSON, R. T. 2010. The Impact of Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning Environments on Academic Achievement. [online]. [Cit. 04.03.2019]. Available online: https://www.researchgate.net/publication/260596923_Johnson_D_W_Johnson_R_T_2013_The_impact_of_cooperative_competitive_and_individualistic_learning_environments_on_achievement_In_J_Hattie_E_Anderman_Eds_International_handbook_of_student_achievement_372

- JOHNSON, D. W. – JOHNSON, R. T. 2009. An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning. In *Educational Researcher*, vol. 38, pp. 365 – 379.
- KASIKOVA, H. 2009. *Ucime (se) spolupraci*. Kladno: AISIS. ISBN 978-80-904071-6-9.
- KASIKOVA, H. 2016. *Kooperativni uceni, kooperativni skola*. Portal: Praha. ISBN 978-80-262-0983-6.
- KASCAK, O. – PUPALA, B. 2009. *Vychova a vzdelavanie v zakladnych diskurzoch*. Presov: Rokus. ISBN 978-80-89055-98-2.
- KOSE, S. 2003. Psychobiological Model of Temperament and Character : TCI. In *Yeni Syposium*, vol. 41, pp. 86 – 97. [online]. [Cit. 09.03.2019]. Available online:
https://www.researchgate.net/publication/26390766_A_Psychobiological_Model_of_Temperament_and_Character_TCI
- SITNA, D. 2013. *Metody aktivniho vyucovani, spoluprace zaku ve skupinach*. Praha: Portal. ISBN 978-80-262-0404-6.
- SLAVIN, R. E. 2008. Cooperative Learning, Succes for All, and Evidence – based Reform in education. In *Education et didactique*, vol. 2, pp. 151 – 159. ISSN 2111 – 4838.
- SUCHOZOVA, E. 2014. *Rozvijanie a hodnotenie klucovych kompetencii v edukacnom procese*. MPC. ISBN 978–80–8052-857–7.
- PETLAK, E. 2012. *Inovacie v edukacnom procese*. Dubnica nad Vahom: Dubnický technologický institut. ISBN 978-80-89400-39-3.
- ZELINA, M. 2010. *Teorie vychovy alebo hladanie dobra*. Bratislava: SPN. ISBN 978-80-10-01884-0.

Mgr. Zdenka Zastková
Department of Preschool and Elementary Education.
Catholic University in Ruzomberok
Hrabovská cesta 1A
034 01 Ružomberok
Slovakia
z.senciova@gmail.com